

6.3.2013

1/3

Valtiovarainministeriö
Kunta- ja aluehallinto-osasto

valtiovarainministerio@vm.fi

Viite: Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö 22.11.2012 VM162:00/2011

Asia: LAUSUNTO KUNTARAKENNELAKILUONNOKSESTA

MTK kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto kuntarakennelakiluonnoksesta ja esittää seuraavaa:

MTK pitää kuntien palvelutuotannon tehostamista erittäin tärkeänä. Kuntapalveluiden tuotantotapoja on uudistettava, jotta tulevaisuudessa pystytään turvaamaan laadukkaat palvelut tasavertaisesti ja riittävän lähellä kansalaisia.

Koemme kuntarakenneuudistuksen vaihtoehdottomuuden uhkana tehokkaalle palvelutuotannolle ja maaseudun elinkeinoille. Kuntarakenteen ja –rajojen muuttamisen sijasta kuntien välisen yhteistyön kehittämisen tulisi olla aito vaihtoehto.

Kuntauudistus on mittava ja kauaskantoinen hanke, joka on valmisteltava huolella ja asianosaisten näkökulmat huomioon ottaen. Tästä syystä olemme hyvin huolissamme lainvalmistelun aikataulusta: kuntarakennelaista on järjestetty laaja lausuntokierros, jonka määräaika on 7.3.2013. Suunnitelman mukaan kuntarakennelain on tarkoitus tulla voimaan 1.5.2013. Miten tässä aikataulussa pystytään ottamaan huomioon aiheesta annetut lausunnot, sillä lausuntojen analysoinnille ei jää lainkaan aikaa. Kuntarakenteen muutos on asiana niin merkittävä, että myös eduskuntakäsittelylle on varattava riittävästi aikaa. Myös kuntien yhdistymisselvityksien aikataulu on aivan liian kunnianhimoinen.

Lausunnosta olevasta aineistosta puuttuvat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneselvitys sekä pääkaupunkiseudun metropolialueen hallinnon uudistamista koskeva selvitys. Pidämme erittäin valitettavana sitä, että nämä keskeiset osat eivät ole mukana lausuntokierroksella.

Lausuntokierroksella on vain osa kuntarakennelain pykäläehdotuksista ja yksityiskohtaiset perustelut. Tavallisesti lausuntokierrokselle lähetetään luonnos hallituksen esityksestä, johon sisältyy myös lakiehdotuksen vaikutusten arviointi. Etenkin kuntarakennelain kaltainen lakihanke edellyttää perusteellista vaikutusten arviointia. MTK edellyttää, että kuntarakennelain muutoksen yhteydessä tehdään myös perusteelliset ja objektiiviset vaikutusarviointit.

Pidämme erittäin tärkeänä, että vaikutusten arviointiin sisältyy kattava maaseutuvaikutusten arviointi. Suomi on Euroopan maaseutumaisin maa ja Suomen suhteellinen vahvuus on runsaissa luonnonvaroissa, maaseudun vireässä yritysverkostossa ja vihreissä elinkeinoissa. Näihin vahvuuksiin perustuu myös tiheästi rakennettujen taajamien tulevaisuus ja yhteiskunnan eheys. Suomen kansantalous tarvitsee elinvoimaista, tuottavaa ja työllistävää maaseutua eivätkä rakenteelliset muutokset saa sitä vaarantaa.

Nyt lausunnolla olevassa kuntarakennelaisissa lähdetään siitä oletuksesta, että kuntarakenteen muutos, suuremmat peruskunnat ja yhdyskuntarakenteen tiivistäminen takaavat paremmat palvelut kansalaisille. Lähtöoletukset kuvaavat hyvin sitä, että uudistus on valmisteltu kasvukeskusten näkökulmasta. MTK pitää tärkeänä, että koko Suomessa on edellytykset asumiseen ja yritystoiminnan harjoittamiseen. Kansantaloudellamme ei ole varaa jättää hyödyntämättä esimerkiksi Pohjois- ja Itä-Suomen luonnonvaroja. Luonnonvaroihin perustuvan yritystoiminnan jatkamiselle ja uusien yritysten perustamiselle ei ole edellytyksiä, jos alueilta puuttuvat palvelut ja asutus. Kasvukeskusvetoinen suurkunta ei pysty turvaamaan palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta harvaan asutuilla alueilla.

Kuntauudistusta kohtaan tunnetaan perusteltua epäluuloa, joka kumpuaa toteutuneista suurkuntaliitoksista. Toteutetut vapaaehtoiset kuntaliitokset ovat tosiasiallisesti heikentäneet syrjäisten alueiden elinvoimaa ja heikentäneet asukkaiden lähipalveluita. Ruralia –instituutti on tutkinut vapaaehtoisia kuntaliitoksia Kouvolan, Salon ja Seinäjoen kaupunkien alueilla. Tutkimuksen mukaan maaseutualueiden asukkaat kokevat asemansa heikentyneen kuntaliitoksen myötä. Maaseutualueita ei myöskään kehitetä yhtä voimakkaasti kuin keskuksia.

Maaseutualueiden ja -elinkeinojen kannalta yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ja keskittämiskehitys vievät toimintaedellytyksiä. Johtaako tämä siihen, että Suomen luonnonvaroihin perustuvat elinkeinot ajetaan pitkällä aikavälillä alas maaseutualueiden infrastruktuurin ja palveluiden rapautumisen myötä?

Kuntarakennelain tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne, joka turvaa laadukkaat ja yhdenvertaiset kunnalliset palvelut asiakaslähtöisesti koko maassa. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan vahva peruskunta muodostuu luonnollisista työssäkäyntialueista, on riittävän suuri vastatakseen itsenäisesti peruspalveluista, kykenee tulokselliseen elinkeinopolitiikkaan ja kehittämistyöhön sekä voi tehokkaasti vastata yhdyskuntarakenteiden hajautumiskehitykseen.

Perustuslain 9 pykälän mukaan jokaisella on oikeus valita asuinpaikkansa, mutta tästä huolimatta hallituksen esitysluonnoksessa todetaan useassa kohdassa tavoitteena olevan yhdyskuntarakenteen tiivistäminen. Hallituksen esityksen kautta pyritään osaltaan vaikuttamaan kansalaisten perusoikeuteen valita asuinpaikkansa.

Kuntakriteerit ovat mielestämme osittain keinotekoisia ja tulkinnanvaraisia. Selvitystarvetta määrittävien kriteerien, kuten asukasluvun, ei tulisi olla absoluuttisia vaan tavoitteellisia. Mekaaniset kriteerit eivät ota myöskään huomioon alueellisia erityispiirteitä. Ovatko isot peruskunnat paras ja ainoa vaihtoehto tuottamaan yhdenvertaiset kunnalliset palvelut tehokkaasti asukkaille? Kuntarajojen muuttaminen ei muuta maantiedettä tai toimintatapoja eikä tehosta palvelutuotantoa. Pitkät etäisyydet eivät muutu lyhyiksi kuntarajoja siirtämällä. Suomi on suuri maa ja olosuhteet poikkeavat eri alueilla merkittävästi. Alueelliset olosuhteet on otettava huomioon uudistuksessa ja mahdollistettava erilaiset toimintatavat eri alueilla.

Luonnonvaroihin perustuvat vihreät elinkeinot tarvitsevat elinvoimaisen maaseudun, toimivan infrastruktuurin ja lähipalvelut. Suurissa kunnissa alueiden tasapuolinen kehittäminen vaarantuu, kun toiminta, palvelut ja asutus keskitetään kasvukeskuksen ympärille. Maaseutualueiden asukkaiden on saatava riittävä vaikutusmahdollisuus päätöksentekoon. Hallituksen esityksen tavoitteena on lähidemokratian vahvistaminen, mutta miten lähidemokratia varmistetaan suurkunnissa? Kunnan koon kasvaessa yksi luottamushenkilö edustaa entistä suurempaa osaa kunnan koko väestöstä, mistä syystä luottamushenkilöiden suhteellinen merkitys etenkin vähävähäisillä maaseutualueilla heikentyy. Esitykset kaupunginosavaltuustojen perustamisesta ovat lähinnä kosmeettisia. Lähidemokratian toteutuminen uudistuksessa edellyttää, että myös kunta- ja palvelurakennemuutokset on toteutettava kuntien aloitteista ja paikallisista päätöksistä.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden palveluiden tuottamista on arvioitava sosiaali- ja terveystieteellisen ministeriryhmän linjausten perusteella, joka on luonteeltaan hyvin yleisluontoinen. Näemme potentiaalisena uhkana, että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista koskevat linjaukset voivat johtaa nykyistä pirstaleisempaan järjestelmään. Integroitujen sosiaali- ja terveyspalveluiden minimiväestöpohjaksi on linjattu 50 000 – 100 000 asukkaan väestöpohja, kun kuntarakennelaki lähtee 20 000 asukkaan väestöpohjasta. Tarkempaa arviota sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta on vaikea tehdä, koska käytettävissä olevat linjaukset eivät sitä mahdollista. MTK pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamisessa mahdollistetaan joustava yhteistoiminta eri alueiden välillä.

Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmä (HALKE) puolsi 14.2.2013 julkisen hallinnon asiakaspalvelun kehittämishankkeen ehdotuksia yhteisissä asiakaspalvelupisteissä tarjottavista palveluista. Tämän valmistelun lähtökohtana on, että asukkaista 90 prosentilla on asiointipisteeseen enintään 40 kilometrin matka. Kuntien tarjoamat palveluiden osalta mitkään linjaukset eivät velvoita, että palveluiden saavutettavuus olisi samalla tasolla. Käytäntö on osoittanut, että suurkuntien reuna-alueilta karsitaan palvelut ensimmäiseksi, mikäli kunnan taloudellinen tilanne heikkenee. Kansalaisten palveluiden turvaamiseksi on rakenteiden ja kuntien välisen yhteistyön lisäämisen ohella kehitettävä myös uusia innovatiivisia tapoja palveluiden tuottamiseen.

Helsingissä 6.3.2013

MAA- JA METSÄTALOUSTUOTTAJAIN KESKUSLIITTO MTK RY

Antti Sahi
toiminnanjohtaja

Minna-Mari Kaila
johtaja